

Zločin i kazna—Plan časa

Ciljevi učenik

- Razviti dublje razumevanje načina na koji demokratska društva kažnjavaju one koji krše njihova pravila.
- Poštovanje tenzija među različitim svrhama koje demokratska društva primenjuju na one koji krše njihova pravila.
- Razmotriti različite načine na koje demokratije koriste sistem krivičnog prava kako bi definisale same sebe i svoje vrednosti.
- Ispitati kako demokratije koje dele iste principe i suočavaju se sa sličnim problemima mogu ipak razviti krajnje različita rešenja.
- Analizirati rešenja koja podržavaju ili osporavaju smrtnu kaznu kao jedan od načina kažnjavanja.
- Identifikovati oblasti slaganja i neslaganja sa ostalim učenicima.
- Odlučiti, pojedinačno ili kao grupa, da li bi država trebalo da zabrani smrtnu kaznu.
- Razmislite o vrednosti promišljanja pri donošenju odluka o problemima u demokratiji.

Pitanje za promišljanje

Da li naša demokratija treba da zabrani smrtnu kaznu?

Materijali

- Postupci na času
- Materijal 1—Vodič za promišljanje
- Materijal 2—Aktivnosti za promišljanje
- Materijal 3—Osvrt učenika na promišljanje
- Čitanje
- Odabrani resursi
- Pitanje za promišljanje sa argumentima
(opciono—koristite ukoliko učenici/ce imaju problema sa nalaženjem argumenata ili je vreme ograničeno)

Zločin i kazna

1 Svako društvo ima zakone koji definišu krivična dela. Svako društvo kažnjava one koji
2 počine ta dela. Ali na koji način država treba da kažnjava krivce? Razmotrite ova četiri
3 slučaja: Milada Horakova je bila političar iz Čehoslovačke koja se opirala Nacistima tokom
4 Drugog svetskog rata. Nacisti su je uhvatili i zarobili. Posle rata, vratila se u svoju zemlju i
5 radila u parlamentu. Dala je ostavku na svoju funkciju posle komunističkog prevrata 1948.
6 U roku od 18 meseci, bila je uhapšena pod optužbom da je pokušala da zbací vladu. Suđeno
7 joj je na javnom suđenju. Uprkos nedostatku dokaza, osuđena je za veleizdaju. Horakova je
8 obešena 27. juna 1950. godine. Danas je proglašena za nacionalnu heroinu u Češkoj Republici.
9 Mildred Vajs (Weiss), majka dvoje dece, vraćala se kući 7. januara 1965, u San Gabriel u
10 Kaliforniji, kada ju je Robert Li Mejsi (Lee Massie) napao i ubio iz pištolja. Vajs je bila samo
11 jedna od Mejsijevih žrtava tokom sedmodnevnog krvavog pira. Mejsi je uhapšen; osuđen za
12 pljačku, pokušaj ubistva i ubistvo, i osuđen na smrt. Nekoliko sati pre njegovog planiranog
13 pogubljenja, izdata je naredba da se izvršenje obustavi kako bi Mejsi mogao da svedoči protiv
14 svog saučesnika. Mejsijeva kazna je kasnije preinačena u kaznu doživotnog zatvora kada je
15 Vrhovni sud SAD-a privremeno obustavio izvršenje smrtnih kazni 1972. Na kraju je uslovno
16 pušten na slobodu. Osam meseci kasnije, opljačkao je i ubio biznismena Borisa Naumofa u San
17 Francisku, Kalifornija. Više od 36 godina pošto je ubio Mildred Vajs, država Kalifornija je
18 izvršila smrtnu presudu nad Mejsijem.

19 U martu 2001. Država Severna Karolina je 1995. godine osudila Alana Gela (Alan Gell) na smrt

20 za počinjeno ubistvo prvog stepena. Dok je čekao na izvršenje smrtne kazne devet godina, Gel
21 je tvrdio da je nevin. U svojoj žalbi naveo je da je tužilac zadržao ključne dokaze kojima se
22 dokazuje Gelova nevinost. Pošto je oslobođen, Gel i njegova porodica su slavili. "Istina je
23 konačno izašla na videlo," izjavio je Gelov očuh. "Bili smo sigurni da nije kriv . Ovo je bila
24 teška borba. U takvoj borbi ne možete pobediti kada druga strana izmišlja dokaze."
25 1998. godine, 29-godišnji Roman Postl je osuđen za ubistvo svog
26 zemljaka Čeha Jana Stencla. Postl je osuđen na 13 godina zatvora. Na slobodu je pušten ranije,
27 2008, zbog dobrog vladanja. Tokom tri dana u septembru 2008, Postl je ubio četiri čoveka,
28 uključujući i policajca koji je pokušao da ga u tome spreči. Drugi policajac je pucao u Postla,
29 koji je od zadobijenih rana umro kasnije tog meseca.
30 U demokratiji, postoje ograničenja vezano za načine na koje vlada može kazniti one koji su
31 osuđeni za krivična dela. Vlada mora poštovati zakone i procedure koje je odobrio narod. Skoro
32 sve demokratije, na primer, zabranjuju mučenje ili okrutne kazne prema zatvorenicima.
33 Međutim, u pogledu najstrožih kazni, postoje drastične razlike—kako u okviru istih tako i
34 između različitih demokratija.

Smrtna kazna

35 Najstroža ili smrtna kazna, predstavlja zakonsko pogubljenje osuđenog kriminalca od strane
36 vlade. Zločini koji se kažnjavaju smrtnom kaznom su takođe poznati i kao "najteža krivična
37 dela." Šezdeset i dve zemlje uključujući Indiju, Pakistan, Kubu, Japan, Iran, Irak, Kinu,
38 Saudijsku Arabiju i Sjedinjene Države, zadržale su smrtnu kaznu. U 2007, Kina je pogubila 470
39 ljudi, što je najveći broj smrtnih kazni izvršenih u jednoj zemlji, dok je Iran pogubio 317, a

40 Sjedinjene Države 42 lica. Dosta demokratija je ukinula smrtnu kaznu na osnovu principa da je
41 pogubljenje bilo koje osobe nehumano, čak iako je ta osoba osuđena za najteža krivična dela.
42 Devedeset i jedna zemlja je zabranila smrtnu kaznu, među kojima su Azerbejdžan, Srbija,
43 Ukrajina i Ujedinjeno Kraljevstvo. Povelja o osnovnim pravima Evropske Unije navodi, "Niko
44 neće biti osuđen na smrtnu kaznu niti biti pogubljen." Protokol 6 uz Evropsku konvenciju o
45 ljudskim pravima navodi da će smrtna kazna "biti ukinuta" osim u vreme rata. Sve države
46 članice osim Ruske Federacije su ratifikovale Protokol 6, a Rusija više ne primenjuje smrtnu
47 kaznu. Međunarodni sud za zločine na prostorima bivše Jugoslavije i Ruande nije razmatrao
48 opciju smrtne kazne, iako su pred ove sudove iznesene optužbe za genocid, sistematsko
49 masovno istrebljenje čitavih nacionalnih, etničkih ili kulturnih grupa.
50 Uprkos neodobravanju smrtne kazne od strane evropskih vlada, neke ankete su pokazale da
51 dosta evropskih naroda podržava smrtnu kaznu. Anketa koju je 2005. sprovedla nezavisna firma
52 Angus Reid Global Monitor pokazala je, na primer, da 57% Čeha podržava smrtnu kaznu, kao i
53 70% Poljaka i 65% ljudi u Rusiji. Samo 23% Italijana izjasnilo se u korist smrtne kazne.
54 Podrška javnosti smrtnoj kazni bila je vrlo jaka tokom američke istorije, i iznosi preko 50% od
55 1960. Istraživački centar "Pew" navodi da je u SAD podrška smrtnoj kazni za osobe osuđene za
56 ubistvo između 62% i 68% od 2001. Većina najtežih krivičnih slučajeva utvrđena je zakonima
57 svake od država, a trenutno 14 država ne predviđa smrtnu kaznu. Da li takva kazna ima
58 legitimnu svrhu, stoga, ostaje goruće javno pitanje o kome se raspravlja u okviru demokratskih
59 društava bez obzira na to šta u tom smislu propisuju zakoni pojedinačnih država.

Smrtna kazna i svrha kažnjavanja

60 Društva imaju različite svrhe za kažnjavanje lica koja su osuđena za krivična dela. Rasprave o
61 smrtnoj kazni obično navode tri različite, ali povezane svrhe: retribuciju, odvratanje, i
62 onesposobljavanje.

63 **Retribucija** jeste ideja kažnjavanja kriminalaca proporcionalno količini štete koju su naneli
64 društvu. Ovaj princip, koji se ponekad naziva "oko za oko," bio je uobičajen u starim kulturama
65 Bliskog istoka. Predstavljao je deo zakona Mesopotamije, Jevreja i Grka pre hiljada godina.

66 Zagovornici smrtne kazne smatraju da, kako bi se pojedinci sprečili da ponove zločine, država
67 mora da pogubi one koji su nekoga ubili. Neki od zagovornika smrtne kazne takođe smrtnu
68 kaznu vide kao sredstvo zatvaranja slučaja za porodice žrtava—pogubljenje osuđenog ubice
69 može okončati njihovu bol.

70 Protivnici smrtne kazne smatraju da retribucija umanjuje demokratski princip poštovanja
71 života svih građana. Oni su mišljenja da postoje određene stvari koje jednostavno ne smeju biti
72 dozvoljene državi, čak iako većina građana to smatra adekvatnim. Zabrinuti su da u slučaju
73 kada država ima moć da pogubi građane, ona tu nadležnost može iskoristiti—kao u slučaju
74 Milade Horakove—da učutka svoje neprijatelje. Ostali protivnici smrtne kazne smatraju da
75 smrtna kazna—poput mučenja i ropstva—predstavlja ostatak varvarske prošlosti čovečanstva.
76 Stoga bi trebalo da bude zabranjena od strane civilizovanih naroda.

77 Sve verske tradicije poseduju učenja o ljudskom dostojanstvu, od kojih se veliki broj bavi
78 različitim oblicima kažnjavanja, uključujući i smrtnu kaznu. Ono što je značajno jeste, međutim,
79 da u okviru ovih tradicija postoje velike razlike vezane za to šta o ovom pitanju misle vernici.

80 Druga svrha smrtne kazne jeste **odvratanje**, ili sprečavanje budućih zločina. Odvratanje se

81 postiže ustanovljavanjem kazne koja će potencijalnog kriminalca odvratiti od kršenja
82 zakona. Oni koji podržavaju smrtnu kaznu su mišljenja da potencijalne ubice zapravo neće ubiti
83 druge zbog straha od gubitka sopstvenog života. Ernest van den Haag, profesor na Univerzitetu
84 Fordham u Njujork Sitiju koji je temeljno proučavao pitanje odvracanja, je napisao: "Iako
85 statistički pokazatelji nisu konačni, a možda i ne mogu biti, smrtna kazna će pre nego druge
86 kazne imati efekat odvracanja jer se ljudi plaše smrti više od bilo čega drugog... Ono čega se
87 ljudi najviše plaše će imati najveći efekat odvracanja. Stoga pretnja smrtnom kaznom može
88 odvratiti neke od ubica koji u drugom slučaju ne bi odustali od izvršenja zločina."

89 Drugi akademici dovode u pitanje delotvornost smrtne kazne kao kazne koja odvraca od
90 izvršenja zločina. Ričard Berk (Richard Berk), profesor statistike i sociologije sa UCLA, je
91 zaključio pošto je iskritikovao prethodne studije da "uverljivi dokazi za odvracanje nedostaju."

92 Prema Amnesty International, organizaciji koja se protivi smrtnoj kazni, ubistva se "često
93 izvršavaju u trenucima strasti, u kojima ekstremne emocije nadvladavaju razum." Strah od
94 smrtne kazne, stoga, ne mora takvog kriminalca odvratiti od izvršenja zločina.

95 Treći razlog iz kog neki ljudi podržavaju smrtnu kaznu jeste *onesposobljavanje*, ili fizičko
96 onemogućavanje ubica da ponove zločin. Pristalice smrtne kazne smatraju da se
97 pogubljenjem osuđenog ubice osigurava da osobe poput Roberta Li Mejsija i Romana Postla ne
98 mogu ponovo ubiti.

99 Protivnici smrtne kazne su, međutim, mišljenja da kazna doživotnog zatvora onesposobljava
100 zatvorenika isto kao i smrtna kazna. Grupe kao što je Innocence Project isto tako smatraju da je
101 rizik od pogubljenja nevine osobe koja je nepravедno osuđena, prevelik. Kaznom doživotnog

102 zatvora se takav rizik izbegava.

Smrtna kazna i pouzdanost sistema krivičnog pravosuđa

103 Većina argumenata vezanih za smrtnu kaznu tiču se ispravnosti samog sistema. Protivnici

104 smrtne kazne smatraju da je proces donošenja presuda u najtežim krivičnim slučajevima pun

105 nedostataka i da takav sistem ne bi trebalo da odlučuje o tome da li neko treba da živi ili umre.

106 Navode slučajeve 126 zatvorenika koji su čekali na izvršenje smrtne kazne (uključujući i Alana

107 Gela) koji su proglašeni nevinim i pušteni iz zatvora od 1973. Isto tako navode da siromašnim

108 okrivljenima u slučajevima smrtne kazne mogu biti dodeljeni advokati koji im pružaju

109 neadekvatnu odbranu, sa zastrašujućim posledicama. Sudija Vrhovnog suda SAD-a, Hugo Blek

110 (Hugo Black) napisao je u slučaju *Griffin protiv Illinois* (1956), "Ne može postojati jednaka

111 pravda za sve kada vrsta suđenja koje neko dobije zavisi od količine novca koju poseduje."

112 Ipak, većina poznatih primera pokazuje da siromašni optuženici nisu ravnopravno tretirani pred

113 sudom. Na primer, advokati zaspu tokom suđenja ili na drugi način zanemaruju svoju dužnost.

114 Napredne tehnologije poput DNK testova su isto tako skupe i zahtevaju stručnost koja nije

115 svima podjednako na raspolaganju. Ova nedoslednost ismeva ideju jednakosti pred zakonom.

116 Pristalice smrtne kazne u SAD-u vide pomilovanje osoba koje čekaju na izvršenje smrtne

117 kazne kao dokaz tome da sistem funkcioniše. Oni smatraju da je žalbeni proces jedna od dosta

118 mera kojima se osigurava ispravnost. Ostale uključuju pravnog predstavnika za optužene u

119 slučajevima najtežih zločina kao i mogućnost da presudu u takvom slučaju donese

120 nepristrasna porota sastavljena od građana. Štaviše, sa DNA testovima i dodatnim napretkom

121 ostvarenim u forenzičkim naukama, zagovornici smrtne kazne u Sjedinjenim Državama i

122 drugde kažu da je malo verovatno da će nevina osoba biti osuđena na smrt.

123 Dok demokratije odlučuju kako da spreče buduće zločine i kazne najokorelije kriminalce,

124 nastaviće se i rasprava o smrtnoj kazni.

Zločin i kazna—Odabrani resursi

© 2005, 2006, 2008 Fondacija za ustavna prava Čikago. Svi materijali i publikacije Fondacije za ustavna prava iz Čikago zaštićeni su autorskim pravom. Međutim, ovim dajemo dozvolu svim primaocima da reprodukuju sve materijale koji se ovde nalaze kako bi ih distribuirali učenicima, drugom školskom osoblju i okružnim administratorima.

- Amnesty International, "Country Report: China," *Amnesty International Report 2008* (London: Amnesty International, 2008), <http://thereport.amnesty.org/eng/regions/asia-pacific/china>.
- Amnesty International, "Country Report: Russian Federation," *Amnesty International Report 2008* (London: Amnesty International, 2008), <http://www.amnestyusa.org/document.php?id=ENGEUR460182008&lang=e>.
- Angus Reid Global Monitor, "Lukewarm Support for Death Penalty in Britain" (Vancouver, British Columbia: Angus Reid Global Monitor, February 01, 2006), <http://www.angus-reid.com/polls/view/10758>.
- Angus Reid Global Monitor, "Czechs Argue for Return of Capital Punishment" (Vancouver, British Columbia: Angus Reid Global Monitor, November 24, 2005), <http://www.angus-reid.com/polls/view/9970>.
- Angus Reid Global Monitor, "Italians Opposed to Death Penalty" (Vancouver, British Columbia: Angus Reid Global Monitor, October 9, 2005), <http://www.angus-reid.com/polls/view/9305>.
- Angus Reid Global Monitor, "Support for Capital Punishment High in Russia" (Vancouver, British Columbia: Angus Reid Global Monitor, July 11, 2005), http://www.angus-reid.com/polls/view/support_for_capital_punishment_high_in_russia/.
- Bureau of Justice Statistics, "Capital Punishment Statistics" (Washington, DC: U.S. Department of Justice, revised January 2, 2008), <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/cp.htm>.
- "Chapter III, Section 5: The Death Penalty," *Criminal Law of the People's Republic of China* (Beijing: Second Session of the Fifth National People's Congress, July 1, 1979), http://www.novexc.cn/criminal_law.html.
- Congressional Research Service, "Eighth Amendment: Annotations, Capital Punishment," *The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation* (Washington, DC: Library of Congress, 1992; updated 2000 by FindLaw.com), <http://caselaw.lp.findlaw.com/data/constitution/amendment08/06.html#1>.
- Constitutional Rights Foundation, "The Death Penalty: Is the U.S. Out of Step?" *Bill of Rights in Action* (Los Angeles: Constitutional Rights Foundation, Spring 1999), http://www.crf-usa.org/bria/bria15_2.html#death.
- Council of Europe, "The Death Penalty," (Strasbourg: Council of Europe, revised November 2008), http://www.coe.int/t/dc/files/themes/peine_de_mort/default_en.asp.
- Death Penalty Information Center, "Abolitionist and Retentionist Countries" (Washington, DC: Death Penalty Information Center, revised January 11, 2008), <http://www.deathpenaltyinfo.org/article.php?scid=30&did=140>.
- European Union, "Article 2: Right to Life," *Charter of Fundamental Rights* (Brussels: European Union, 2000), http://ec.europa.eu/justice_home/unit/charte/en/charter-dignity.html.
- Holy See, "Declaration of The Holy See to the First World Congress on the Death Penalty" (Strasbourg: Roman Curia Secretariat of State, 2001), http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_doc_20010621_death-penalty_en.html.
- ProCon.org, "Should the Death Penalty Be Allowed?" (Santa Monica, CA: ProCon.org, revised January 2009), <http://deathpenalty.procon.org/viewtopic.asp>.
- "Roman Postl" (Prague: Wikimedia Czech Republic, revised July 2008), http://cs.wikipedia.org/wiki/Roman_Postl.
- Vaughan, David, "Milada Horakova: Dignity in the Face of Fanaticism," *Radio Praha* (October 9, 2008), <http://www.radio.cz/en/article/109053>.
- Westcott, Kathryn, "Who Stands Where on the Death Penalty?" *BBC News* (December 30, 2006), http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6211741.stm.

Zločin i kazna—Pitanje za promišljanje sa argumentima

Pitanje za promišljanje

Da li naša demokratija treba da zabrani smrtnu kaznu?

DA—Argumenti u prilog pitanju za promišljanje

1. Koncept "oko za oko" umanjuje demokratski princip poštovanja života svih građana. Uzimanje života za život nas vraća u varvarsku prošlost čovečanstva. Poput ropstva, retribucija nije u skladu sa demokratijom. Stoga bi trebalo da bude stavljena van zakona. Neke verske tradicije dele ovaj stav i pozivaju na ukidanje smrtne kazne.
2. Delotvornost smrtne kazne kao odvraćajne je mit. Uverljivi dokazi da smrtna kazna odvraća ljude od izvršavanja ubistva- nedostaju. Štaviše, ubistva često predstavljaju krivična dela iz strasti koja izvršavaju ljudi nadvladani emocijom. Strah od smrti ih od toga ne može odvratiti.
3. Najdelotvorniji način onesposobljavanja nekoga da ne bi ponovo ubio- jeste kazna doživotnog zatvora, a ne smrtna kazna. Vraćanje na egzekuciju je previše drastično. Time što se učinilac izoluje od društva u zatvoru, postiže se isti rezultat. Kaznom doživotnog zatvora se takođe izbegava rizik od pogubljenja nepravедno osuđenog lica.
4. Uprkos postojanju žalbene procedure, pravosudni sistem je previše nesavršen da bi mogao utvrditi da li neko treba da živi ili umre. Činjenica da je preko 120 osuđenika koji čekaju na pogubljenje u Sjedinjenim Državama od 1973. godine proglašeno nevinim, samo predstavlja dokaz tome da su pravne mere neadekvatne da spreče nepravедno osuđivanje. Rizik da čak i jedna nevinna osoba bude pogubljena prevazilazi bilo koju korist da se društvo reši najokorelijih kriminalaca.
5. Kod demokratskih nacija ne postoji konsenzus da smrtna kazna predstavlja isključivo kažnjavanje. Relativno mali broj građan podržava smrtnu kaznu u Italiji, Velikoj Britaniji i pojedinim državama u Sjedinjenim Državama. Evropska unija kao i Savet Evrope, zahtevaju ukidanje smrtne kazne u svojim državama članicama.

Zločin i kazna—Pitanje za promišljanje sa argumentima

Pitanje za promišljanje

Da li naša demokratija treba da zabrani smrtnu kazu?

NE—Argumenti protiv pitanja za promišljanje

1. Još u starim civilizacijama, smrtna kazna je bila prihvaćena kao opravdano i proporcionalno sredstvo retribucije. Država mora biti u mogućnosti da ovu najvišu kaznu primeni u slučaju ubistva, što je najteži od svih zločina. Primena ove kazne takođe sprečava pojedince da ponovo počine privatno nasilje. Retribucija (odmazda) članovima porodica žrtava pruža osećaj završetka slučaja.
2. Potencijalni učinioci krivičnih dela se zaustavljaju da ne počine zločin kada se plaše kazne. Ovo se naziva odvraćanje. Smrtna kazna predstavlja takvo odvraćanje za potencijalne ubice. Pošto se ljudi plaše smrti, pretnja smrću odvraća makar neke ljude od izvršenja zločina, koji bi u nekom drugom slučaju mogli postati ubice.
3. Zatvor onesposobljava osuđene kriminalce time što ih fizički odvaja od društva. Neke osuđene ubice ponavljaju svoje zločine po puštanju iz zatvora. Stoga smrtna kazna predstavlja delotvorno sredstvo za onesposobljavanje. Time se učinioci krivičnih dela fizički onemogućavaju da ponove svoje zločine.
4. Kada dođe do pomilovanja ubica koji čekaju na izvršenje smrtno kazne (budu proglašeni nevinim), mogućnost da dođe do pogubljenja nevine osobe postaje još veća. Uz zaštitne mere koje obuhvataju proces podnošenja žalbe i zagarantovano pravo na pravnog zastupnika, DNK testovi i napredak forenzičke nauke osiguravaju da smrtna kazna bude izvršena samo nad onima koji su zaista krivi.
5. Podrška smrtnoj kazni je jaka u dosta demokratskih zemalja, uključujući i Sjedinjene Države, Poljsku i Rusiju. Ako narod odluči da je smrtna kazna odgovarajuća kazna, demokratske vlade je moraju omogućiti za kažnjavanje najtežih zločina.